

Osmanlı'da İstihbarat Faaliyetleri ve Teşkilât-ı Mahsûsa

Intelligence Activities in the Ottoman Empire and the Teskilat-ı Mahsusa

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili yazılar, gerek İmparatorluğun düşmanlarına karşı yürütülen dış istihbarat operasyonları bağlamında gerekse iç güvenlik bağlamında sıklıkla istihbarat faaliyetlerinden söz etmektedir. Nitekim Osmanlı Devleti klasik dönemden itibaren istihbarat çalışmalarına büyük önem vermiş, içeride ve dışarıda yapacağı her askeri ve siyasi hamle bu kanallardan gelen bilgilerle şekillenmiştir. Yarattığı bilgi ağı sayesinde istihbaratın başarılı olması istihbaratın öneminin daha da artmasını sağlamış ve modern anlamda ilk gizli servis olan Teşkilât-ı Mahsûsa kurulmuştur. Bu çalışma ise özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden günümüze kadar Türk istihbaratının tarihsel gelişimi hakkında bilgi vermekte ve Teşkilât-ı Mahsûsa'nın üstlendiği rolleri ve Türk siyasal hayatına etkilerini incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, Osmanlıda İstihbarat, Teşkilât-ı Mahsûsa.

ABSTRACT

The articles about the Ottoman Empire frequently mention intelligence activities both in the context of foreign intelligence operations against the enemies of the Empire and in the context of internal security. As a matter of fact, the Ottoman State has attached great importance to intelligence studies since the classical period, and every military and political move it will make inside and outside has been shaped by the information coming from these channels. Thanks to the information network it created, the success of intelligence increased the importance of intelligence and the first secret service in the modern sense, Teşkilât-ı Mahsusa was established. This study, on the other hand, gives information about the historical development of Turkish intelligence, especially from the last period of the Ottoman Empire to the present, and examines the roles of the Teşkilat-ı Mahsûsa and its effects on Turkish political life.

Keywords: Intelligence, Intelligence in the Ottoman Empire, Special Organization

GİRİŞ

Son yıllarda devletlerarası ilişkilerde yoğunlaşan istihbarat faaliyetleri, insanlık tarihinin başlangıcından beri var olan önemli bir teşkilatlanmadır (Eroğlu, 2003). Özellikle 16. yüzyıl siyasi arenasında bilgi, belirleyici bir rol oynamış ve güvenilir kaynaklardan sağlanan doğru bilgilerle stratejilerini geliştiren devletlere hayati bir avantaj sağlamıştır. Böylece zamanın lojistik güçlükleriyle sürekli bir mücadele içinde olan devletler, basit ve modern standartlarda etkisiz olsa da, yine de kendilerine kaynaklarını tahsis etmeleri ve güçlerini şekillendirmeleri için en ön hazırlığı sağlayan istihbarat ağlarına yatırım yapmak zorunda kalmıştır (Gürkan, 2012). Karar verme süreci ve dolayısıyla siyasi ve askeri stratejilerin uygulanabilirliği, toplanan bilgilerin kalitesine bağlıdır. Bu nedenle rakiplerine karşı avantaj elde etmek için devletler bilgiyi kullanmaya ve kontrol etmeye çalışmıştır. Bilgi toplama, erken modern "gizli diplomasinin" yalnızca bir yönüdür. Erken modern devletler, "istihbarat stratejileri" doğrultusunda, dezenformasyon, bilgi analizi, kriptanaliz, propaganda, rüşvet, sabotaj ve son olarak karşı istihbarat gibi bir dizi farklı faaliyette bulunmuştur (Garnicer & Marcos 2005).

Diğer tüm devletlerde olduğu gibi Türkler de ilk çağlardan beri bu tür faaliyetlere büyük önem vermişlerdir. 14. yüzyıldan itibaren tarih sahnesinde rol oynayan Osmanlı Devleti'nde bu eylemler sıklıkla başvurulan bir yöntem niteliği kazanmıştır. Özellikle Balkanların fethedilmesiyle birlikte istihbarat faaliyetleri daha da önemli hale gelmiştir. Osmanlı Devleti bu öneminin bir sonucu olarak henüz kurumsallaşmamış, ancak olay ve durumlar karşısında farklı yöntemler kullanan istihbarat faaliyetlerinden yararlanmıştır (Eroğlu, 2003). Osmanlı Devleti klasik dönemden itibaren istihbarat çalışmalarına büyük önem vermiş, içeride ve dışarıda yapacağı her askeri ve siyasi hamle bu kanallardan gelen bilgilerle şekillenmiştir. 16. yüzyıldan itibaren ücretli casuslardan, tüccarlardan ve seyyahlardan alınan bilgiler ağırlık kazanmaya başlamış, zamanla istihbarat ağı siyasi ve coğrafi koşullara göre değişikliğe uğramıştır. Ülkenin sınırlarının genişlemeye başlaması ile birlikte Osmanlı Devleti kıta Avrupası içerisinde önemli bir güç konumuna gelmiş ve çevresinde olup biten hadiselerle yönelik daha geniş bir istihbarat ağı oluşturma çabası içerisine girmiştir. Osmanlı Devleti 18 yüzyılda ise önemli aktörlere karşı doğru politikalar üretecek en yaygın istihbaratı sağlamaya başlamıştır (Kanat, 2015). Osmanlı Devleti'nin son yıllarında ise Ortadoğu'da siyasal birliği korumak, ayrılıkçı hareketleri önleyebilmek ve yabancı ülkelerin istihbarat ve gerilla

Hazerfen Gültekin¹

How to Cite This Article

Gültekin, H. (2023). "Osmanlı'da İstihbarat Faaliyetleri ve Teşkilât-ı Mahsûsa" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:110; pp:6405-6411. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.69001>

Arrival: 20 January 2023

Published: 30 April 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr., TUBİTAK, Ankara, Türkiye. ORCID NO: 0000-0002-2028-2653

faaliyetlerine karşı koyabilmek için modern anlamda ilk Türk gizli sevgisi olan Teşkilât-ı Mahsûsa kurulmuştur (Kuzu, 2007). Teşkilât-ı Mahsûsa tarafından yetiştirilen veya idare edilen askerlerin ve yardımcı kuvvetlerin çoğunlukta olduğu operasyonlara Kürtler, Çerkezler, Dürziler ve Lazlardan oluşan gönüllü birlikler ile Yemeniler ve ücretli askerler katılmıştır. Söz konusu yardımcı kuvvetler çok kalabalık olmasa da düzenli ordunun ağır kayıplara uğradığı dönemlerde faydalı olmuştur. Teşkilatın ajanları ise genellikle mühendis, doktor, subay ve gazeteci gibi uzman kişilerden oluşmakta ve bunlar daha çok teşkilata adam toplayan ve eğitmen kadrosunda yer alan kişiler olmuştur (Stoddard, 2003). Bu çalışma ise özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden günümüze kadar Türk istihbaratının tarihsel gelişimi hakkında bilgi vermekte ve Teşkilât-ı Mahsûsa'nın üstlendiği rolleri ve Türk siyasi hayatına etkilerini incelemektedir.

İSTİHBARATIN TANIMI VE TARİHSEL TEMELLERİ

İstihbarat terimi Arapçada bilgi alma ve haber anlamına gelen 'istihbar' kelimesinin çoğuludur. Çeşitli lügat ve kitaplarda yer alan tanımlarında bu terim "zeka, akıl, malumat, anlayış, bilgi ve haber" gibi kelimeleri de anlamca içinde barındıracak şekilde kullanıldığı için istihbaratın teknik olarak birçok tanımı yapılmıştır (Yüksel, 2013).

Ülkemizin en önemli kurumlarından olan Milli İstihbarat Teşkilatı sitesinde ise istihbarat; haber almak olarak tanımlanmaktadır. Ancak istihbarat terminolojisinde haber, sadece işlenmemiş bilgiyi ifade eder. İstihbarat ise, devlet tarafından belirlenen ihtiyaçlara karşılık olarak çeşitli kaynaklardan derlenen haber, bilgi ve dokümanların işlenmesi sonucu elde edilen üründür (<https://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html>, Erişim Tarihi: 18.01.2023)

İstihbarat, hükümet ve askeri operasyonlarda, her zaman olmasa da genellikle düşman veya muhalif olan yabancı ülkelerin veya devlet dışı aktörlerin gücü, faaliyetleri ve olası hareket tarzlarıyla ilgili bilgilerin değerlendirilmesidir. Bu kavram aynı zamanda, bu tür bilgilerin toplanması, analizi ve dağıtımı ile diğer ülkelerin siyasi veya ekonomik işlerine gizli müdahaleye atıfta bulunmak için de kullanılmaktadır. Bu, yaygın olarak bilinen bir gizli eylem faaliyetidir. İstihbarat, ulusal gücün önemli bir bileşeni ve ulusal güvenlik, savunma ve dış politika ile ilgili karar vermede temel bir unsurdur (Ransom & Pringle, 2022). Diğer bir deyişle istihbarat, bir halkın ve onu yöneten kurumların iradesini saptırmayı amaçlayan yabancı örgüt faaliyetlerini tespit etmek ve bunları etkisiz hale getirebilmektir. Bu yönüyle istihbarat millidir, zorunludur ve evrensel değerlerle çelişmemek gibi niteliklere sahip gizli bir faaliyettir. Bu gizlilik genellikle ülke insanı açısından da geçerlidir (Kaynak, 2006).

Balcıoğlu'na (2001) göre istihbarat genellikle bir ülkenin yabancı bir ülke hakkında bilgi toplama, topladığı bilgileri değerlendirme ve yaptığı değerlendirme ile o ülkenin hassas yönlerini kullanarak düşmanlarını zayıflatma ve bölme amacıyla gerçekleştirdiği bütün faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Avcı (2015) istihbaratı çeşitli araçlar yardımıyla bir konuda materyal ve bilgi temin edilmesi ve elde edilen bilgilerin işlenmesi ve yorumlanmasıyla bir sonuca ulaşılması faaliyeti olarak tanımlamaktadır.

21. yüzyılın başında, her yazar kendi kişisel deneyimlerinden yararlandığı için istihbaratın yaygın olarak yerleşmiş bir tanımı (Warner, 2009) hâlâ yoktur. İstihbarat ve politika üzerine yazdığı ders kitabında Mark Lowenthal (2002), 'istihbarat' kelimesinin üç farklı şekilde analiz edilebileceğini öne sürmektedir. İlk olarak, politika yapıcılar veya operasyon komutanları gibi 'tüketicilere' toplama, analiz etme ve teslim etme süreci olarak istihbarattır. Bu döngünün özü artık geniş çapta tartışılmalı olsa da (Hulnick, 2006) buna genellikle 'istihbarat döngüsü' denilmektedir. İkincisi, daha önce kâğıt olarak dolaşan, ancak şimdi çok düzeyli güvenli elektronik veri tabanları aracılığıyla dağıtılan bir ürün olarak istihbarattır. Son olarak istihbarat servisleri ve istihbarat toplulukları tarafından toplanan istihbarattır. Adından da anlaşılacağı gibi bu istihbarat genellikle hükümete çeşitli 'hizmetler' sunar ve bu, dünyayı şekillendirmek için aktif çabaların yanı sıra sadece onun hakkında haber yapmayı da içerir (Lowenthal, 2002).

İstihbarat toplama iki yönetime ayrılabilir. Ya önceden yayınlanmış materyallerin (gazeteler, radyo, süreli yayınlar, ticaret, siyasi, ekonomik ve askeri dergilerin yanı sıra internet kaynakları) açık bir şekilde gözden geçirilmesi yoluyla ve nispeten pasif "çevresel tarama" (açık); veya başkalarının gizliliğine ve mahremiyetine nüfuz etmenin (gizli) daha agresif teknikleriyle toplanabilir. İstihbarat, insan casusları, savunma ataşesi ve diplomatik raporlama, ele geçirilen iletişim ve sinyaller ve uydu görüntüleri gibi çeşitli gizli kaynaklardan da temin edilir (Odom, 2008).

İstihbarat faaliyetleri, insanlık tarihinin başlangıcından beri var olan faaliyetler olsa da bunu sistemli bir şekilde yapılmasında 16. Yüzyılda yaşanan gelişmeler etkili olmuştur. Bu nedenle 16. yüzyılın tarihsel koşulları ve uluslararası durumu, belki de istihbaratın "Altın Çağı" olarak kabul edilebilecek gelişmelere sahne olmuştur (Garnicer & Marcos, 2005). Bu gelişmelerden birincisi, enformasyon ya da haberin kendisi 16. yüzyılda uluslararası değiş tokuşun gelişmesi, dışa açılım. yeni ticaret yollarının açılması, matbaa, reformasyon, genel posta sisteminin kurulması ve insan ilişkilerinin yoğunlaşması gibi çeşitli ama birbiriyle ilişkili faktörler nedeniyle özel bir önem kazanmıştır (Gürkan, 2012). Sardella'ya (1948) göre bu gelişmeler sayesinde siyasi, ekonomik, fikri, dini

ve sosyal hayat daha önce sahip olmadığı uluslararası ve dünya çapında bir karakter kazanmıştır. Ayrıca haberin kendisi de etki alanını genişletmiş ve halkın günlük yaşamında daha belirgin bir rol kazanmıştır. 1948'de Fransız tarihçi tarafından ortaya konan bu bir dizi örnekten de anlaşılacağı gibi, bilginin incelenmesi vazgeçilmez kaynakların oluşturulmasına izin vermiştir. İkinci olarak ve daha da önemlisi, "idari-bürokratik yapılar"ın (Preto 2010) gelişimi ile yönetimlerin karmaşıklığı ve etkinliği arasındaki ilişkinin artmasıdır. 16. yüzyılda, merkezi hükümetlerin etkisini ve karmaşıklığını genişleten ve istihbaratı daha önemli hale getiren birkaç eşzamanlı eğilim yaşanmıştır. Bunlardan biri, merkezi hükümetlerin siyasi amaçlara ulaşması için daha karmaşık kurumlar geliştirebilen ve geliştiren daha büyük politikaların yükselişidir. Güvenilir posta hizmetlerinin kurulması, yerleşik elçilerin atanması ve steganografi, kript analizi ve kriptografi tekniklerinin geliştirilmesi gibi bürokratikleşme ve merkezileşmenin belirli yan ürünleri, bilgi toplama mekanizmalarının gelişmesine yardımcı olmuş ve sonuç olarak bu gelişmeler politika yapımcılar için istihbarat çabalarını artırmıştır (Gürkan, 2012).

OSMANLI DEVLETİNDE İSTİHBARAT FAALİYETLERİ

İstihbarat, insanların ve toplum yaşamının var olduğu ilk andan itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır. Hun, Uygur, Göktürk, Selçuklu, Osmanlı toprakları ile Balkanlar, Orta Doğu ve Avrupa gibi yerler istihbarat faaliyetlerinin görüldüğü yerlerdir. Aslında istihbarat her toplumda vardır; ancak stratejik açıdan önemli yerlerde çok daha etkin yürütülmektedir (Hiçyılmaz, 1996). İstihbarat, ilgili devletin olası iç ve dış tehditlerden haberdar olmasını sağlayarak savaşların kazanılmasında olduğu kadar barışın sağlanmasında da önemli bir rol oynamıştır (Güneş, 2013). Osmanlı Devleti'nde istihbarat toplama sıklıkla başvurulan bir yöntem haline gelmiştir. Özellikle Balkanların fethi ile birlikte istihbarat faaliyetleri daha da önem kazanmıştır. Osmanlı Devleti henüz kurumsallaşmamış, olay ve durumlar karşısında çeşitli yöntemler kullanarak istihbarat faaliyetlerinden yararlanmıştı (Eroğlu, 2003).

İstihbarat bilgilerinin elde edilmesi için ihtiyaç duyulan kanallar arasında casuslar en eski ve belki de en önemli kaynaktır. Casusluk Osmanlı istihbaratının beslediği bilgi kaynaklarının başında gelmektedir. Hatta kaynaklar casus kanalının Osman Bey döneminden beri sıklıkla kullanıldığını göstermektedir (Yavuz ve Saraç 2003). Diller bir başka istihbarat kanalıdır ve bu da devletin özellikle askeri istihbaratta en sık başvurduğu ve yararlandığı bilgi kaynaklarından biridir. Sefer öncesi keşif baskınlarında düşman kuvvetlerinden alınan esirler gibi görüneler de, diller casuslukta kullanıldığında karşılaştırmalı verilere izin verdiği için uzun yıllardır kullanılan bir istihbarat kanalı ve stratejisi olmuştur (Yılmaz, 2003).

Diğer istihbarat kanalları olan martolos ve voyuklar, Balkanlar'ın fethinin ilk döneminden itibaren Osmanlı Devleti'nin merkezi yönetiminin ihtiyaç duyduğu paramiliter statüsündeyken, siyasi otoritelerin ihtiyaç duyduğu fethedilen bu yeni coğrafyada yönetim tarafından istihbarat elde etmek için kullanılan bir sınıf haline gelmiştir (İnalçık, 2014). Tüccarlar ve gezginler de klasik dönemin istihbarat kanallarındadır. Hatta belirli bir göreve tabi olmadan, bazen tek başına, dış istihbarat açısından önemli bir bilgi akışı sağlar, bazen de tüccar kılığında resmi görevle yurt dışına gönderilirdi. Bu istihbarat kanalı keşif için çok faydalı görülmektedir. Bunların dışında Osmanlı'da siyasi yönetimin yurt dışına resmi işlerle gönderdiği büyükelçi ve tercümanların istihbarat ajanı olarak kullanıldığını gösteren belgeler de vardır (Daş Darıcı, 2018).

Sultan II. Abdülhamid ise modern bir istihbarat teşkilatını 1880'de kuran ilk Osmanlı hükümdarıdır. Bu nedenle II. Abdülhamit, bizzat istihbarat faaliyetlerinin başında olan bir padişah olarak bilinmektedir. Bunda Abdülhamid'in bazı başarısız suikast ve darbe girişimlerine uğraması etkili olmuştur. Bir anayasa yapma sözü veren Sultan II. Abdülhamid, kardeşi V. Murad'ın yerine tahta çıktıktan iki yıl sonra, masonların düzenlediği ve eski padişahı iktidara getirmek isteyen İngiltere'nin desteklediği iki başarısız darbenin üstesinden gelmeyi başarmıştır. Sultan Abdülhamid'in kendisi de bazı başarısız suikast girişimlerinin hedefi olmuştur. Bütün bu olaylar zeki ve ihtiyatlı padişahı sıkı tedbirler almaya itmiştir. Bu nedenle II. Abdülhamit gerekli önlemleri almadan hiçbir şeye ve hiç kimseye inanmaz, güvenmezdi. Sultan II. Abdülhamid, Osmanlı tahtına geçtiğinde saraydan başlayarak tüm ülkeyi saran bir istihbarat ağı oluşturma ihtiyacı hissetmiştir. Sadrazam Said Paşa, II. Abdülhamid'in bu teşkilatı saraya bağlamasını önermiş ve nizamnameleri kendisi yazmıştır (Ekinci, 2016). Bu koşullar altında II. Abdülhamit istihbarat faaliyetlerini etkili bir şekilde üretebilmek amacıyla Yıldız teşkilatını kurmuştur. Yıldız İstihbarat teşkilatı olarak da bilinen bu haber alma örgütü batılı ülkelerin hedeflerini gerçekleştirmesi yolunda bir engel olarak görüldüğü için onların hedefi haline gelmiş ve ikinci meşrutiyetini ilan edilmesinden sonra diğer birçok kuruluş gibi Yıldız Teşkilatı da dağıtılmış bu teşkilatın görevleri Miralay Galip Bey'in idaresinde bulunan Emniyeti Umumiye devredilmiştir (Güneş, 2013).

Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve özellikle savaş yıllarında düşmanın Osmanlı Devleti'ne yönelik casusluk faaliyetleri yoğun bir şekilde gözlemlenmiştir. İngilizler başta olmak üzere Fransızlar, Ruslar, Almanlar ve Balkan devletleri Osmanlı topraklarında bu yönde hareket etmişlerdir. Bu devletlerin Osmanlı Devleti'nde kendilerini

gözetleyecek kişileri bulmaları zor olmamıştır (Hiçyılmaz, 1996). Yunanlılar, Yahudiler, Ermeniler, Bulgarlar, Sırlar, Araplar, Ulahlar ve bazı Arnavutlar düşman istihbarat servisleri tarafından satın alınmıştır (Köni, 1989). Nitekim olayların geliştiği koşullarda güçlü bir istihbarat teşkilatına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaca cevaben Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden kısa bir süre önce Enver Paşa başkanlığında Teşkilat-ı Mahsusa teşkil edilmiştir (Güneş, 2013).

TEŞKİLAT-I MAHSUSA'NIN KURULUŞU VE FAALİYETLERİ

19 yüzyılın sonlarında Osmanlı imparatorluğuna karşı yoğunlaşan ayrılıkçı hareketler ve isyanlar ülkede istihbarat çabalarının artmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda Osmanlı Devleti'nin son yıllarında Ortadoğu'da siyasal birliği korumak, ayrılıkçı hareketleri önleyebilmek ve yabancı ülkelerin istihbarat ve gerilla faaliyetlerine karşı koyabilmek için modern anlamda ilk Türk gizli sevgisi olan Teşkilât-ı Mahsûsa kurulmuştur (Kuzu, 2007). Teşkilat-ı Mahsusa, İttihat ve Terakki'nin Harbiye Nezaretine (eski Harbiye Nezareti) bağlı olarak 1913 yılında Sultan Mehmet Reşat'ın yayınlanmamış ve resmi olmayan bir fermantasyla kurduğu Osmanlı devletinin ilk resmi istihbarat teşkilatına verilen isimdir. Teşkilatın ilk daire başkanı Süleyman Askeri Bey sonuncusu ise Hüsametdin Ertürk'tür. Teşkilatın misyonu, Batı emperyalizmine ve Arap ayrımcılığına karşı mücadele etmektir. Teşkilatın kurulma amacı, dağılma döneminde Orta Doğu odaklı yabancı istihbarat faaliyetlerini izlemek için bireysel ve sınırlı nitelikte yürütülen istihbarat faaliyetlerinin merkezden organize bir şekilde yürütülmesi ihtiyacıdır. Teşkilatın resmi kuruluş tarihi 1913 olmakla birlikte tarihinin Enver Paşa komutasındaki 1903 yılına kadar gittiği tahmin edilmektedir. Enver Paşa, Harbiye Nazırı olduktan kısa bir süre sonra Teşkilat-ı Mahsusa'ya resmî statü vermiş ve zamanın yetenekli subaylarını teşkilata üye yapmıştır. Organizasyonun en parlak döneminde 30.000 kayıtlı üyesi olduğu belirtilmektedir (Turan, 2010).

İttihat ve Terakki'nin göreve gelmesinden sonra bu teşkilat sadrazamın emrinde faaliyet göstermiştir. Bu bağlantı idari bağlantının ötesine geçmemiş ve kuruluş çalışmalarında tamamen bağımsız hareket etmiştir. Teşkilat başkanı sadece Sadrazam ve Harbiye Nazırına bilgi vermektedir (Hiçyılmaz, 1996). Teşkilat-ı Mahsusa'nın dayandığı politika net olarak tanımlanamamaktadır. Örgütün temsilcileri geleneksel Osmanlılık fikrine bağlı gibi görünse de örgüt Pan-İslamizm ve Pan-Türkizm fikirlerine dayanıyordu (Stoddard, 2003).

Teşkilat-ı Mahsusa Ağustos 1914'te yeniden düzenlenip genişletildiğinde Rusya, Fransa ve İngiltere'nin aleyhine çalışmıştır. Bu üç devletin kontrolü altındaki bölgelerde çeşitli ideolojik çağrılarda bulunmuşlardır. Birinci Dünya Savaşı sırasında ise Teşkilat-ı Mahsusa'nın çeşitli faaliyetleri yürütmesi talimatı verilmiştir (Güneş, 2013). Bunlar (Stoddard, 2003):

- ✓ Yıkıcı faaliyetlerle mücadele etmek, imparatorluk içindeki milliyetçi ve ayrılıkçı grupların düşman gruplarla ilişki kurmasını engellemek.
- ✓ Ajanları, düşman tarafından ele geçirilebilecek İngiliz ve Fransız kolonilerine ve Osmanlı bölgelerine yerleştirmek.
- ✓ Rus-Ermeni işbirliğini engellemek ve Rusya'daki Müslüman Türkleri ayaklandırma planları yapmak.
- ✓ Baskınlar, sabotajlar, düşman iletişim hatlarının imhası gibi çeşitli askeri operasyonları gerçekleştirmek.

Teşkilat-ı Mahsusa'nın Birinci Dünya Savaşı'ndaki misyonu, bir taraftan istihbarat toplama, diğer taraftan da geleneksel olmayan savaş olarak tanımlanmıştır. Teşkilat, savaşın başlarında daha fazla askeri girişimde bulunsa da, 1916'dan itibaren daha çok propaganda ve istihbarat faaliyetlerine ağırlık vermiştir (Yüksel, 2020). Teşkilat savaş boyunca farklı bölgelerde çeşitli girişimde bulunmuştur.

Teşkilat-ı Mahsusa Trablusgarp ve Bingazi'deki faaliyetleriyle de bölgede etkili olmaya çalışmıştır. 1915 yazında Osmanlı Devleti ile İtalya resmen savaşa girmiştir. Böylece Kuzey Afrika'nın koşullarında büyük değişiklikler olmuştur. Almanya, müttefiki olan Osmanlı devletinin Trablus'a büyük bir kuvvet göndermesine yardım etmiştir (Stoddard, 2003). İtalyanlara karşı bölgede bir dizi direniş hareketi başlatılmış ve bunların çoğu da başarılı olmuştur. Savaş tüm cephelerde tüm hızıyla devam ederken, Enver Paşa Teşkilat-ı Mahsusa aracılığıyla bölgede silah ve cephane toplamaya ve personelini ikmal etmeye çalışmıştır. Teşkilat-ı Mahsusa'nın bölgedeki kontrolörü olan Hacı Kemal Bey'in vefatından önce meşgul olduğu işler bunu daha iyi göstermektedir. Bu görevler (Keleşyılmaz, 1999):

- ✓ Doğu Karargahı tarafından gönderilecek tüm mühimmat ve diğer eşyaların teslim alınması ve bunların Adriyatik kıyısında saklanması.
- ✓ İstanbul'dan gönderilecek postaların deniz altına verilmesi
- ✓ Afrika'dan gelecek postaların Viyana ataşesi ile İstanbul'a gönderilmesi

- ✓ İstanbul'dan Afrikalı gruplar için ayrılan subaylar için Viyana'da bir pansiyonda rezervasyon yapmak. Ancak bunları denizaltının kalkışından iki gün önce Polo'ya teslim etmek.

30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla Teşkilat-ı Mahsusa'ya bağlı Türk birliklerinin bölgeden çekilmesiyle büyük bir destekten mahrum kalan Libya Müslümanları direnişi kaybetmiş ve bölge nihayet Türklerin kontrolünden çıkmıştır (Pehlivanlı, 2000).

Teşkilat-ı Mahsusa'nın girişimlerde bulunduğu bir başka bölge ise Mısır'dır. Almanya Mısır'daki İngilizleri oyalayarak Avrupa cephesinde başarılı olmayı planlamıştır. Bu bölge Suriye, Arabistan ve boğazlardaki Osmanlı ordusuna yönelik saldırıların son dayanağı ve İslam Birliği düşüncesinin güneye ve batıya yayılmasının önemli bir engeli olarak örülmesi nedeniyle Mısır, İngiltere açısından ve Teşkilat-ı Mahsusa açısından önemli bir bölge haline gelmiştir (Balcıoğlu, 2001). Plana göre Nuri Paşa komutasındaki Teşkilat-ı Mahsusa ve Sunusi müfrezeleri batıdan Mısır'a saldırarak ve Cemal Paşa'nın işini kolaylaştıracaktır. Ancak modern silah ve teçhizata sahip İngiliz birliklerine karşı başarı sağlanamamıştır. Teşkilat-ı Mahsusa'nın Mısır'da bir ayaklanmayı organize etmedeki casusluk faaliyeti de başarısız olmuştur. İngiltere, Mısır'daki isyanın stratejik öneminin gayet iyi farkındaydı. Teşkilat-ı Mahsusa'nın yoğun çabalarına rağmen Mısırlıların çoğu hareketsiz kaldı veya İngilizlerle birlikte olmuştur (Güneş, 2013).

Teşkilat-ı Mahsusa, Birinci Dünya Savaşı sırasında Rusya'ya karşı da birçok girişim içerisinde olmuştur. 1917'de Rusya'da yaşanan ihtilalin ardından ortaya çıkan kaos, Osmanlı Devleti için büyük fırsatlar yaratmıştır. Teşkilat-ı Mahsusa, Müslümanları kullanarak Rusya'da kaosu artırmaya çalışmıştır. Çünkü Rusya'yı savaşın dışına itmek için Rusya'da yaşayan azınlıkların isyana itmenin gerekli olduğunu düşünmektedirler. Bunun için Teşkilat-ı Mahsusa, Rusya'daki azınlıkları ve özellikle Müslümanları örgütlemeye çalışmıştır (Yüksel, 2020). Teşkilat-ı Mahsusa'nın Rusya'daki faaliyetleri Stockholm'deki elçilik aracılığıyla yürütülmüştür. İsmail Canbolat Bey, bu faaliyetleri yürütmek üzere Stockholm elçisi olarak görevlendirilmiştir. Teşkilat-ı Mahsusa görevlileri, Rusya aleyhine istihbarat ve propaganda faaliyetleri yürütmek üzere diplomat kisvesi altında İsveç'e gönderilmiştir (Shaw, 2013). Fakat Osmanlı Devleti ve Almanya'nın savaşı kaybetmesi ile Teşkilat-ı Mahsusa'nın Rusya'daki girişimleri sonuçsuz kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesi ile Teşkilat-ı Mahsusa'nın faaliyetleri sona ermiştir. Mondros Mütarekesi'nden sonra örgüt resmen ortadan kalkmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Osmanlı Devleti, 16. yüzyıl lojistik ve teknolojisinin elverdiği ölçüde çeşitli yöntemler kullanarak istihbarat faaliyetleri içerinden olmuştur. İstihbarat faaliyetlerine her dönemde büyük önem verildiği dünya tarihinde görülmektedir ve bu durum Türk devletleri için de geçerlidir. Osmanlı Devleti de kendisine karşı olası faaliyetlere karşı hem ülke içinde hem de ülke dışında istihbarat faaliyetlerine başvurmuştur. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin istihbarat faaliyetlerinin kurumsallaşıp devlet teşkilatları arasında yürütülmesine kadar geçen süreçte yapması gereken her türlü askeri ve siyasi eylem ve tedbirler, sahip oldukları iç ve dış istihbarat bilgilerine göre belirlenmiştir. Bu bilgiler casuslar, martolos ve voynuklar, büyükelçi ve tercümanlar gibi istihbarat kanalları ile elde edilmiştir.

Sultan II. Abdülhamid ise bizzat istihbarat faaliyetlerinin başında olan bir padişah olarak bilinmektedir. Gerekli önlemleri almadan hiçbir şeye ve hiç kimseye inanılmaması ve güvenilmemesi gerektiğini düşünen Sultan II. Abdülhamid, Osmanlı tahtına geçtiğinde saraydan başlayarak tüm ülkeyi saran bir istihbarat ağı oluşturma ihtiyacı hissetmiş Yıldız İstihbarat Teşkilatı olarak da bilinen bu haber alma örgütünü kurmuştur. Ancak bu örgüt ikinci meşrutiyetini ilan edilmesinden sonra diğer birçok kuruluş gibi dağıtılmıştır. Birinci Dünya Savaşı ile birlikte ülkede casusluk faaliyetlerinin artması yeni bir sistemli ve modern bir istihbarat örgütü kurulması gerekliliğini ortaya çıkarmış ve bu ihtiyaca cevaben Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından kısa bir süre önce Enver Paşa başkanlığında Teşkilat-ı Mahsusa kurulmuştur.

Teşkilat-ı Mahsusa, esas olarak Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı ordusuna yardım etmek için oluşturulmuştur. Bu nedenle örgüt öncelikle farklı bölgelerde konvansiyonel olmayan savaşlar yürütmeye çalışmıştır. Trablusgarp ve Balkan savaşları sırasındaki benzer girişimlerin sonuçları, bu konuda Enver Paşa'yı cesaretlendirmiştir. Almanya'nın halifenin Müslümanlar üzerindeki nüfuzunu fırsata çevirme fikri örgütün çalışmalarına yansımıştır. Böylece Teşkilat-ı Mahsusa, İtilaf Devletlerinin kontrolü altında yaşayan Müslümanlar arasında cihadı teşvik etmekle görevlendirilmiştir. Nitekim Teşkilat-ı Mahsusa savaş boyunca Trablusgarp ve Bingazi, Mısır ve Rusya gibi farklı bölgelerde çeşitli girişimde bulunmuştur. Bu girişimlerin bazıları çeşitli nedenlerle başarısız olsa da teşkilat savaş boyunca faaliyetlerine devam etmiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesi ile Teşkilat-ı Mahsusa'nın faaliyetleri de sona ermiştir. Bu çalışma Osmanlı Devleti'nde istihbarat çalışmaları kapsamında yalnızca Teşkilat-ı Mahsusa'nın faaliyetlerini incelemektedir.

Sonraki araştırmacılar tarafından Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve diğer haber alma kanallarının faaliyetlerinin incelendiği yeni çalışmalar ile Osmanlı Devleti'nde istihbarat çalışmalarının incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Avcı, G. (2015). İstihbarat Teknikleri. İzmir: Timaş Yayınları.
- Balcıoğlu, M. (2001). Teşkilat-ı Mahsusa'dan Cumhuriyete (Vol. 1). İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balcıoğlu, M. (2001). Teşkilat-ı Mahsusa'dan Cumhuriyete. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Daş Darıcı, M. G. (2018). Osmanlılarda istihbarat faaliyetleri (1300-1750). Doktora Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Ekinci, E. B. (2016). The evolution of Ottoman-era secret services. <https://www.dailysabah.com/feature/2016/12/02/the-evolution-of-ottoman-era-secret-services/amp>, (Erişim Tarihi: 18.01.2023).
- Eroğlu, H. (2003). Klasik dönemde Osmanlı devletinin istihbarat stratejileri. Tarih Araştırmaları Dergisi, 22(34), 11-33.
- Garnicer, C., & Marcos, J. (2005). Espías de Felipe II: Los servicios secretos del Imperio espańol.
- Güneş, G. (2013). Teşkilat-ı Mahsusa ve Birinci Dünya Savaşı Yıllarındaki Faaliyetleri. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 29(85), 101-130.
- Gürkan, E. (2012). The efficacy of Ottoman counter-intelligence in the 16th century. Acta Orientalia, 65(1), 1-38.
- Hiçyılmaz, E. (1996). Teşkilat-ı Mahsusa: ve casusluk örgütleri. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Hulnick, A. S. (2006). What's wrong with the Intelligence Cycle. Intelligence and National Security, 21(6), 959-979.
- İnalçık, H. (2014). Stefan Duşan'dan Osmanlı İmparatorluğuna XV. Asırda Rumeli'de Hristiyan Sipahiler ve Menşeleri. İstanbul: Eren Yayınları.
- Kanat, V. (2015). Osmanlı Devleti'nin Lehistan'a Dair İstihbarat Kaynakları (1772-1795). Turkish Studies (Elektronik), 10(13), 113-139.
- Kaynak, M. (2006). İstihbarat ve Terör Oyunları. İstanbul: Selis Kitapları.
- Keleşyılmaz, V. (1999). Türk Ordusundan Bir Vefa Örneği ve Teşkilat-ı Mahsusa Belgeleri. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 15(44), 645-648.
- Köni, H. (1989). I. Dünya Savaşı Öncesi İstihbarat ve Günümüze Etkileri. IV. Askerî Tarih Semineri Bildirileri, Ankara.
- Kuzu, A. (2007). MİT MOSSAD CIA GLADIO Dünyanın En Büyük İstihbarat Servisleri, İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.
- Lowenthal, M. M. (2002). Intelligence: From Secrets to Policy. Washington DC: CQ Press.
- MİT, <https://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html>, Erişim Tarihi: 18.01.2023
- Odom, W. E. (2008). Intelligence Analysis. Intelligence and National Security, 23(3), 316-332.
- Pehlivan, H. (2000). Teşkilat-ı Mahsusa Kuzey Afrika'da (1914-1918). Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 16(47), 421-440.
- Preto, P. (2010). I servizi segreti di Venezia. Spionaggio e controspionaggio ai tempi della Serenissima (Vol. 128). Il saggiatore.
- Ransom, H. H., & Pringle, R. W. (2022). Intelligence. <https://www.britannica.com/topic/intelligence-international-relations>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).
- Sardella, P. (1948). Nouvelles et spéculations à Venise au début du XVIème siècle. Armand Colin.
- Shaw, S. (2013). Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu; Savaşa Giriş. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Stoddard, P. (2003). Hendrich, Teşkilat-ı Mahsusa, (Çev: Tansel Demirel). Arma Yayınları İstanbul.

Turan, H. (2010). Gizli servisler: MİT, Mossad, Gladio, KGB, CIA, M15. Kalipso Yayınları.

Warner, M. (2009). Wanted: A definition of 'intelligence'. in C. Andrew, R. J. Aldrich, & W. K. Wark (Eds.), Secret Intelligence: A Reader (pp. 3-12). London: Routledge.

Yavuz, K., & Saraç, M. Y. (2003). Âşık Paşazade Osmanoğulları'nın Tarihi. İstanbul, Koç Kitaplığı.

Yılmazer, Z. (2003). Topçular Kâtibi Abdülkadir (Kadri) Efendi Tarihi (Metin ve Tahir!). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Yüksel, A. (2013). II. Mahmud devrinde: Osmanlı İstihbaratı. İstanbul: Kitap Yayınevi.

Yüksel, Ç. (2020). Teşkilat-I Mahsusa'nın Birinci Dünya Savaşı'ndaki Faaliyetlerine Genel Bir Bakış. Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, 8(48), 555-565.